

vingaker.se

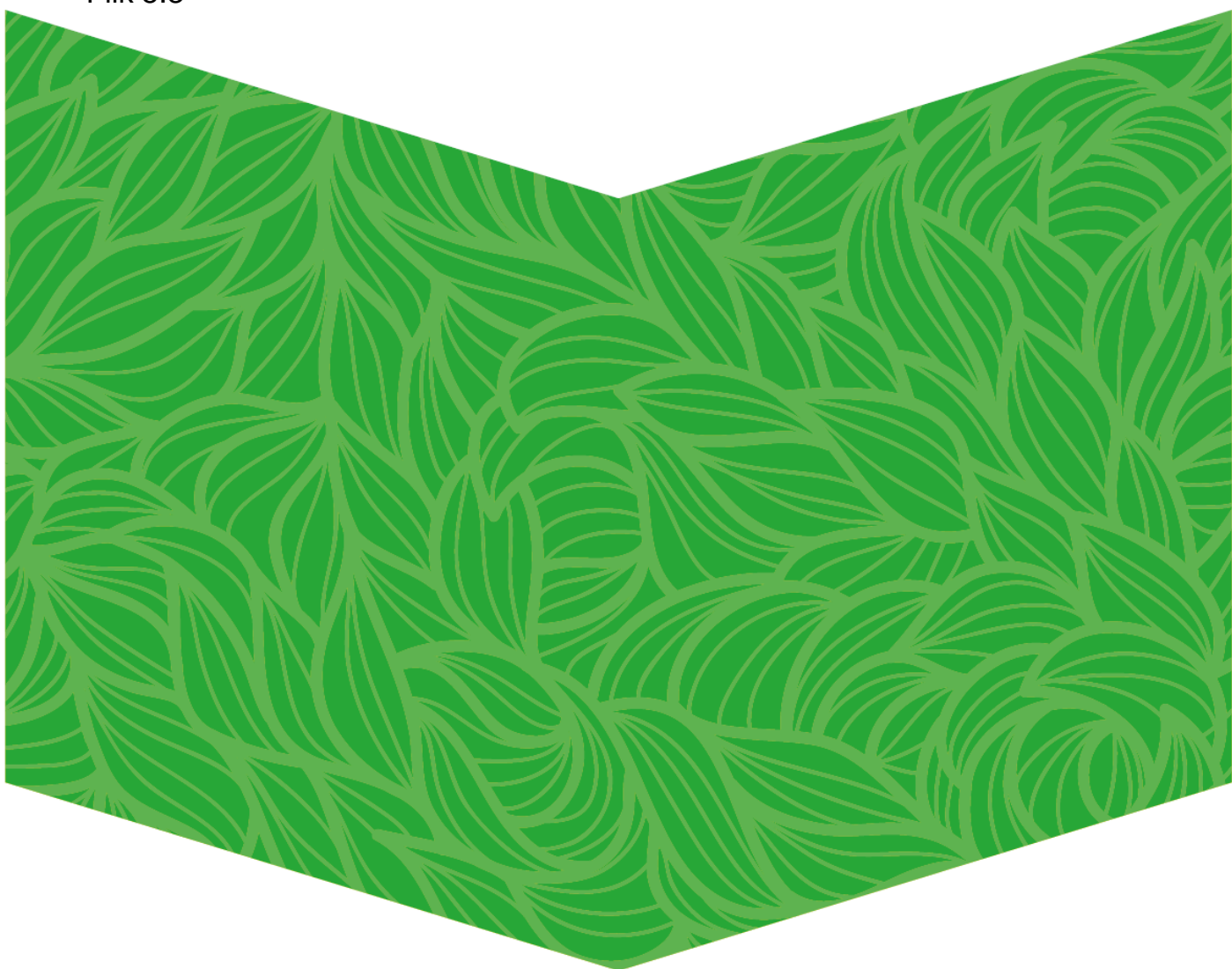

Vingåkers
kommun

Program för äldreomsorg i Vingåkers kommun 2022-2034

Socialnämnden

Flik 5.3

Dokumenttyp	Program
Dokumentnamn	Program för äldreomsorg i Vingåkers kommun 2022-2034
Fastställt	2022-06-20 § 55
Beslutande	Kommunfullmäktige
Giltighetstid	2022-2034
Processägare	Socialchef
Senast reviderad	2022-06-20 § 55
Detta dokument gäller för	Socialnämnden

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	4
Demografisk utveckling	4
Teoretiska möjligheter	4
Förhållningssätt	5
2. Minskade behov	6
Förbättrad hälsa	6
3. Ökad trygghet	6
Anhörigstöd	6
Hjälpmedel/bostadsanpassningar och annan teknik	7
4. Minskad efterfrågan	8
Avgifter	8
Sänkta ambitioner	8
Striktare riktlinjer	8
5. Resurser	9
Ökad effektivitet	9
Göra rätt från början	9
Personalplanering	9
Rätt kompetens	9
Äldres bostäder	9
6. Ekonomiska resurser	10
Avgifter	10
Omprioriteringar	10
Skattehöjningar	10
7. Personella resurser	11
Ungdomar	11
Vuxenutbildning/omskolning/arbetsmarknads-utbildningar	11
Invandrad arbetskraft	11
Civilsamhället/frivilliga	11
Heltid/deltid	12
Arbetsdelning	12
8. Sammanfattande Handlingsplan	13
Medel behöver avsättas för:	13
Dessutom behöver följande göras:	13

1. Bakgrund

Demografisk utveckling

Kommunens nuvarande demografi innebär att antalet invånare 85 år och äldre kommer att öka med 50 % på 10 år. Inflyttning till särskilt boende sker i genomsnitt vid 85 års ålder och det är även då hemtjänstinsatser i form av omvårdnad ökar kraftigt. Generellt är det under de sista två levnadsåren som vi behöver omfattande omvårdnads- och sjukvårdsinsatser.

Det innebär att om kommunen fortsätter att göra precis som idag:

- Särskilt boende ökar från 73 till 110 platser
- Utförd hemtjänst ökar från 5000 timmar i månaden till 7500 timmar i månaden
- Antalet trygghetslarm ökar från 220 till 330
- Färdtjänst, dagvård, korttidsplatser, hjälpmedel, etc. ökar med motsvarande
- Hemsjukvården kommer sannolikt att öka ännu mer på grund av utvecklingen mot nära vård och den medicinska utvecklingen

Om kommunen inte ändrar någonting utan fortsätter att bedriva verksamheten precis som idag kommer äldreomsorgen behöva:

- 50 % fler personal samtidigt som stora pensionsavgångar ska klaras av. En utökning från 220 till 330 medarbetare. Beräknat behov av nyanställningar cirka 50 personer per år eller 500 personer för 10-årsperioden.
- 50 % större budget i fasta priser (cirka 7 miljoner/år utöver löner och prisökningar (plus de 8 miljoner som fattas i socialnämndens budget idag)
- Kraftig utökning av personallokaler som kontor, omklädningsrum, garage etc.

Lägenheter i särskilt boende finns det tillräcklig tillgång till fastighetsmässigt men verksamheter som idag bedrivs i tomställda avdelningar behöver andra lokaler. Det handlar om minst ett tjugotal kontor, barnkorttids, Pegasus/Atlas, Socialpsykiatrins gruppboende och daglig verksamhet.

Att hantera den demografiska utvecklingen och ge de äldre invånarna ett bra liv är inte enbart en uppgift för äldreomsorgen och socialnämnden utan är ett gemensamt ansvar för hela kommunen.

Teoretiska möjligheter

Det är inte sannolikt att ovanstående utmaning kan lösas med en enda åtgärd. Det är mer troligt att arbete behöver bedrivas på bred front med en mängd åtgärder som var och en för sig minskar gapet mellan resurser och behov något. Övergripande behöver det arbetas både med åtgärder som ökar resurserna och åtgärder som minskar behoven.

Förhållningssätt

Kommunen bör fokusera på det kommunen själv kan påverka. Att lägga dyrbar energi och tid på vad andra ska göra finns inte utrymme för. Dokumentet behandlar därför endast sådant som kommunen mer eller mindre direkt kan påverka.

2. Minskade behov

Sett i backspegeln är det tydligt att behov och efterfrågan på äldreomsorg har förändrats markant. Det är inte troligt att framtiden blir mer statisk. Det finns därmed en möjlighet för kommunen att påverka kommande förändringar.

Förbättrad hälsa

Att de extra år som läggs till livslängden blir år av hälsa och oberoende är oerhört viktigt för den enskildes livskvalité men också för att inte behoven av vård och omsorg ska öka i proportion med antalet äldre. Det finns ett tydligt samband mellan utbildning och hälsa men i det nu aktuella tidsspännet kan inte höjd utbildningsnivå påverka de äldres hälsa.

Förbättrad/bibehållen hälsa kan t.ex. nås genom:

- Egenmonitorering av olika kroniska sjukdomar
- Nutrition hos äldre utan insatser eller med hemtjänst
- Sociala kontakter
- Ökad trygghet

3. Ökad trygghet

Otrygghet leder dels till sämre hälsa och dels till ökad efterfrågan på insatser, såväl hemtjänst som särskilt boende. Även otrygghet hos anhöriga ökar efterfrågan på insatser. Insatser som ökar tryggheten har därför stor potential för att minska efterfrågan. Ökad trygghet kan nås t.ex. genom:

- Olika former av sensorövervakning
- Egenmonitorering av olika kroniska sjukdomar
- Underlätta digital kontakt mellan brukare och anhöriga och mellan brukare och personal
- Underlätta kontakt mellan anhöriga och personal
- Hjälpmedel/bostadsanpassningar som minskar risken för bland annat fall

Anhörigstöd

Anhörigas insatser är oerhört viktiga för många äldre förutom glädjen i sociala kontakter handlar det om allt från hjälp med digital teknik, att hantera den egna ekonomin över inköp och ledsagning till besök hos sjukvård eller frisör till rena omvårdnadsinsatser. Det är viktigt både för den äldre, för den anhörige och för kommunen att anhöriga får det stöd de behöver. Stöd till anhöriga ges:

- Genom biståndsbedömda insatser som växelvård, dagvård, avlösning i hemmet och givetvis alla andra insatser.

- Öppna insatser genom kommunens anhörigstöd som samtal, utbildningar, gruppverksamhet etc.

Ett utvecklingsområde är en tydligare information om vilka insatser som finns för äldre och hur de får tillgång dessa. En utvecklad kommunikation mellan äldreomsorgens verksamheter och anhöriga kan också ge dessa en större trygghet och lugn i att deras närstående har en bra situation.

Hjälpmedel/bostadsanpassningar och annan teknik

Vi vill alla behålla vårt självbestämmande och vårt oberoende av andra så långt det går. Inte minst gäller detta integritetskänsliga livsområden som personlig hygien och toalettbesök. Det utvecklas nu snabbt nya hjälpmedel och annan teknik som minskar behovet av hjälp i olika situationer och därmed ökar/bibehåller autonomin. Här finns en mycket stor potential att förena höjning av livskvalité med minskat personalbehov. Redan idag finns t.ex.:

- GPS anslutna larm som ger större rörelsefrihet
- Toalettsitsar med inbyggd tvättning/torkning
- Medicinrobotar som påminner och fördelar medicin
- Automatiserade duschkabiner
- Sängar och stolar som ger personen stöd att resa sig och sätta sig
- Röststyrda apparater i hushållet
- Digital hemhandling

Det är en utmaning att sprida information om dessa möjligheter.

4. Minskad efterfrågan

Avgifter

Då många äldre har en begränsad ekonomi är känsligheten för ekonomiska styrmedel stor. Avgifter är därför ett effektivt sätt att minska efterfrågan. Ekonomiska incitament kan dock lätt slå helt fel på så sätt att personer med behov av stöd undviker att söka det. Risken för överutnyttjande av vård är näst intill obefintlig då det gäller integritetskänslig omvårdnad men något större när det gäller serviceinsatser som städning och tvätt. Ett sätt att använda ekonomiska incitament kan vara att genom avgiftssystemet gynna insatser med tex ny teknik som innebär dämpat behov av personalutökning.

Sänkta ambitioner

Det pågår en ständig utveckling och förbättring av kommunens insatser inom äldreomsorgen men då förväntningarna stiger snabbare än resurserna och därmed med den möjliga kvalitén tenderar missnöjdheten att öka. Att tydligt ange begränsade ambitioner kan över tid leda till mer nöjda invånare trots att kvalitén försämras.

Striktare riktlinjer

En majoritet av insatserna inom äldreomsorgen regleras genom myndighetsbeslut. I en begränsad omfattning kan nivån av insatser regleras genom kommunala riktlinjer. En omfattande rättspraxis innebär att effekten av stramare riktlinjer blir relativt marginell. Strikta riktlinjer kan i vissa fall öka efterfrågan. Om personer inte kan få hjälp med det de egentligen vill så begär de istället allt de kan få.

5. Resurser

Ökad effektivitet

Ökad effektivitet innebär att nå samma resultat med mindre resurser eller nå bättre resultat med samma resurser. Det handlar om både vad som görs och hur det görs.

Göra rätt från början

Mycket tid läggs idag på att rätta till brister i allt från planering, schemaläggning, instruktioner, teknikstrul, etc. Organisationen bör styra mot det som är rätt istället för att vara upptagen med att styra bort från det som är fel.

Personalplanering

I en verksamhet som är och alltid kommer att vara personalintensiv är klokt utnyttjande av tillgänglig personaltid helt avgörande. Att över tid utnyttja personalresursen maximalt innebär att det måste ske hållbart. Personalresursen måste anpassas till brukarnas behov samtidigt som arbetsvillkoren är tillräckligt attraktiva. Det innebär även att lägga upp arbetet så att t.ex. restiden minimeras i hemtjänsten, att korta tillsynsbesök ersätts med digitala besök och besöken istället görs längre då de sker.

Det krävs även en flexibilitet så personalresurserna över tid anpassas till behovet för aktuell tid och del av organisationen.

Rätt kompetens

Med rätt kompetens utförs arbetet mer effektivt. Brist på utbildad arbetskraft kommer att vara ett växande problem. Olika former av intern kompetensutveckling kommer därför att bli mer betydelsefull. Det innebär att resurser för detta måste avsättas långsiktigt och inte endast i korta projekt.

Äldres bostäder

Om hemtjänstens brukare bor mer koncentrerat minskar behovet av restid och effektiviteten kan öka. Om bostäderna är tillgänglighetsanpassade och ligger nära dagligvaruhandel kan behov av hemtjänst minska och till och med skjutas fram i tid.

6. Ekonomiska resurser

Avgifter

På sikt kommer en ökad grad av egenfinansiering från de invånare som har resurser till det troligen bli ofrånkomligt. Lagstiftning om Maxtaxa i socialtjänstlagen, hyreslagstiftningen och kommunallagens bestämmelser om självkostnad begränsar idag möjligheterna att höja avgifter. Samtidigt garanterar lagstiftningen att invånare utan ekonomiska resurser alltid ska kunna få sina behov av vård och omsorg tillgodosedda. Att införa och ”jaga” små avgifter är inte ekonomiskt då administrationen kostar mer än vad avgifterna ger. Då de ekonomiska klyftorna ökar snabbt även bland pensionärer finns en risk att det utvecklas en marknad för helt egenfinansierad äldreomsorg för de mest välbeställda vilket i sin tur leder till minskad solidaritet och vilja att bidra till den gemensamt finansierade verksamheten.

Omprioriteringar

Ekonomiska resurser kan omprioriteras från andra områden om den politiskas viljan finns nationellt och lokalt. Behoven är dock så stora att det inte går att lösa dem helt genom omprioriteringar enbart inom kommunen.

Skattehöjningar

Om vare sig kraftiga avgiftshöjningar eller omfattande omprioriteringar är möjliga återstår skattehöjning av de vägar som kommunen själv förfogar över för att öka de ekonomiska resurserna till vård och omsorg.

7. Personella resurser

Ungdomar

Behovet av att nyrekrytera personal till vård och omsorg är så stort att en majoritet av ungdomarna i varje årskurs på gymnasiet behöver läsa vård- och omsorgsprogrammet under de kommande 15 åren. Vingåker har en ovanlig hög andel ungdomar som läser vård- och omsorg men antalet behöver fyrdubblas för att täcka behovet. Framåt behövs följande strategiska val:

- Fortsatt satsning på Vård- och omsorgscollege för att höja utbildningens status.
- Säkra tillgången till bra handledare i äldreomsorgen.
- Avsätta resurser för ferieskolakonceptet
- Avsätta resurser för att ta emot sommarjobbare på ett bra sätt för att väcka intresse

Vuxenutbildning/omskolning/arbetsmarknads-utbildningar

Förutsättningarna för vuxenutbildning och inte minst arbetsmarknadsutbildningar ändras årligen. Långsiktighet saknas helt. Situationen nu är ännu mer osäker genom arbetsförmedlingens helt förändrade roll. De vuxenutbildningar som genomförs är i regel upphandlade där prispressen ger ett tydligt resultat i form av låg kvalitet. Vanligt har varit att arbetsförmedlingens urvalskriterier och prioriteringar gjort att det i princip är personer som är olämpliga för yrket som getts utbildning. Om inte statsmakten löser detta måste kommunen själv genomföra kvalitativa yrkesutbildningar för vuxna inom vårdsektorn.

Invandrad arbetskraft

Personalbristen är gemensam för hela västvärlden. Förvaltningen har tittat på samverkan med Kina. Hittills har nyanlända genom asylinvandring utgjort en viktig resurs även om det finns en mycket stor utmaning i att hantera bristande kunskaper i svenska språket. Med nuvarande stängda gränser är möjligheten till den arbetskraftsinvandringen mycket liten. Kommunen kan påverka kommunens andel av det svenska flyktingmottagandet till viss del. Medel behöver avsättas för att förbättra kunskaper i svenska och på annat sätt rusta denna del av arbetskraften.

Civilsamhället/frivilliga

Olika former av volontärer kan inte och ska inte ersätta utbildad personal. I många fall kan de dock bidra till att sätta guldkant på tillvaron för våra brukare och därigenom förbättra livskvalité och hälsa.

Heltid/deltid

Sedan ett antal år har Vingåker infört önskad sysselsättningsgrad, dvs den anställde kan alltid välja att arbeta heltid. Den genomsnittliga sysselsättningsgraden är idag runt 90 %. Om den genom stimulansåtgärder kan höjas till 95 % tillförs motsvarande cirka 10 heltidstjänster.

Arbetsdelning

Att ha välutbildade medarbetare som alla kan utföra alla arbetsuppgifter är mest rationellt. Allt talar dock för att det kommer att bli allt svårare att upprätthålla denna vision. Det kommer att vara mycket svårt att öka antalet sjuksköterskor och paramedicinsk personal i tillräcklig omfattning liksom att hitta tillräckligt många välutbildade och erfarna undersköterskor. Ett sätt att möta detta är att ha fler olika yrkesroller. Det kan t.ex. vara specialistundersköterskor som delvis avlastar sjuksköterskor och paramedicinsk personal, det kan vara utbildade och outbildade vårdbiträden med väl definierade arbetsuppgifter. En sådan lösning kommer att kräva mer personal och bli dyrare, främst i hemtjänsten, men blir nödvändig om alla arbetsuppgifter ska kunna utföras med god kvalitet.

8. Sammanfattande Handlingsplan

Medel behöver avsättas för:

- Fortsatt satsning på införande av ny teknik
- Utvecklat samarbete kring bostadsanpassningar och hjälpmedel
- En testmiljö eller ett hjälpmedelsbibliotek för att öka tidig användning av olika former av hjälpmedel
- Ökad satsning på att intressera ungdomar för vård- och omsorgsyrken
- Förbättrad introduktion och utbildning/testning i svenska språket
- Kvalitativ vuxenutbildning inom vårdyrkena i samverkan med Viadidakt

Dessutom behöver följande göras:

- Påbörja framtagande av lokallösningar för den växande verksamheten på Humlegården/Ekgården/Nordangård tillsammans med Kommunfastigheter
- Kontinuerligt se över avgiftstaxan om den kan användas för att styra efterfrågan mot mindre resurskrävande insatser
- Fortsatt arbete med heltidsresan för att få fler att arbeta heltid
- Definiera fler och tydligare yrkesroller som specialistundersköterska, vårdbiträde, servicebiträde etc.
- Vara positiv till och understödja byggandet av tillgängliga bostäder för äldre som minskar vårdbehov och restider
- I ökad utsträckning öka möjligheten för Väntjänsten och andra volontärer att göra insatser
- Aktivt arbeta för en förbättrad nutrition hos äldre i eget boende med eller utan insatser från äldreomsorgen
- Tydligt kommunicera till invånarna att målsättningen är att om möjligt bibehålla det mesta av kvalitén i äldreomsorgen, inte att förbättra den under den kommande 10-årsperioden.